

AUGUST PI i SUNYER, PROFESSIONAL DE LA MEDICINA

pels Drs. J. VILARDELL i PERMANYER
i B. RODRÍGUEZ i ÀRIAS

Sense moure'ns del més estricte àmbit professional, la figura d'August Pi i Sunyer, mestre genuí de la Catalunya del nostre temps, assolí un destacadíssim nivell científic.

Internista per definició, com els vells metges tallats amb el patró de Robert o bé d'Esquerdo, Pi i Sunyer s'orientà principalment cap a un capítol aleshores encara poc explorat: el de les metabolopaties o malalties de la nutrició.

No debades, com a fill i com a cabdal deixeble, era el successor d'un gran clínic prematurament desaparegut: el qui fou catedràtic de Patologia general de Barcelona, Jaume Pi i Sunyer.

Això sense comptar que també cultivava d'una manera òptima, per no dir insuperable, la fisiologia humana en la seva naixent i espectacular versió moderna, bioquímica i bioelèctrica.

La seva pròpia malaltia, un morbus d'arrel familiar a l'estil de flagell bíblic, i malgrat requerir especials atencions i sojorns de caràcter terapèutic fora de l'urbs, no l'acovardí en la seva rutilant trajectòria substantiva.

Adaptat a una espera, volgué i pogué compaginar la relativa invalidesa d'un lesionat subcrònic i la docència en l'«alma mater», el treball de laboratori, la més fidedigna expansió cultural i l'assistència rutinària dels pacients.

Allò que ja d'anys enrera ens ha seduït tant: la convivència entre admirables pedagogs i col·legues, bé al gabinet de visita, bé als hospitals o als sanatoris, al costat del professor Pi i Sunyer s'acresqué extraordinàriament.

El tracte que ell solia donar als seus alumnes i col·laboradors en l'exercici normal de la càrrega, arribava a significar un autèntic privi-

legi, un ensenyament de tècnica i de fervor humanístic, una vinculació a la seva vida de savi i al seu guany. Car la discussió, tinguda amb aire fraternal a la capçalera del malalt, encarnava sempre una lliçó que tenia rang de noblesa.

Així, doncs, ell amb nosaltres i amb Emili Mira, i nosaltres tres amb ell, i més endavant amb el seu fill Jaume, quaranta anys enrera, quan l'empenta econòmica i la tònica nosocomial començava a fer anar en orri les obcecacions o arbitriarietats d'indubtable vetustat i anunciaven una moda higio-preventivo-curativa i exploratòria, aleshores o molt poc seguida o no gens seguida en els llocs on ens movíem, decidírem de fundar un Sanatori o Casa Mèdica de Repòs a la veïna localitat de Sant Just Desvern.

Mentre transcorria la brillant i irregular dècada que va dels vint als trenta anys d'aquest segle, la cosa quirúrgica i la cosa psiquiàtrica —i això darrer només per a recloure— tenien acceptació «in terminis».

Però els neuròtics «vera efigies», els qui sofreixen pertorbacions neurovegetatives, els diabètics i els gastròpates entre altres, no sortien de casa seva i de l'antesala de la visita privada i individual, amb greu dany per a un diagnòstic exacte i un *decursus morbi* lògic, amb una eventual restitució dels pacients, a títol d'ésser útils, a les famílies i a la societat.

De moment, en la Barcelona secular o reverencial de la consulta domiciliària i dels exàmens i dels tractaments instituïts gairebé a porta tancada, es constituí un «equip mèdic».

Les neurosis viscerals i les aclaparadores psiconeurosis, les reaccions psicopàtiques de bastants toxicòmans de saló de la corrua no insultant de metzines socials, la diabetis tot just compensada i la latent, les discinèsies del sistema gastrointestinal, per exemple, demanaven en la pràctica un canvi de rumb —una «actualització», com diríem ara— per a poder esclarir-les d'una manera molt més segura, i corregir-les simptomàticament i etiopatogènicament parlant.

La indagatòria pura o a través d'anàlisis humerals, de *tests* biològics, de proves electro i radiològiques o bé de colloquis i entrevistes freqüents de caràcter psicològic, exigia de muntar diverses instal·lacions *ad hoc*, hoteleres i tècniques ensems, i una organització dinàmica ajustada a la finalitat proposada.

Tot d'una Pi i Sunyer es convertí en el director suprem i autoritzat d'un grup d'especialistes metges que, senzillament i a l'una, agermanats i harmònicament, treien els vels dels processos morbosos obscurs o difícils, i els vigilaven i els atenien en un medi extrafamiliar, d'aïllament, de psicoteràpia explícita.

La diabetis, aqueixa brutal i nociva metabolopatia que Von Noorden i molts d'altres autors nord-americans revaloraren, en l'ègida llampegue-

jant de la insulina i pensant a disminuir-ne els estralls, de natura endotòxica, permanents, i els finals o arterioscleròtics, permetia al nostre gran fisiòleg, al dogmàtic, de no oblidar, de passada, l'art sobirà de guarir, en la pràctica diària dels galens.

Naixia la diabetologia, i Pi i Sunyer, juntament amb R. Carrasco i Formiguera, s'afanyava a millorar la sort dels desvalguts per causa d'una mala regulació glucèmica.

La cuina dietètica acostumà els malalts de la nutrició a no prescindir dels beneficis que, invariablement, ha reportat una alimentació subjecta a normes o cànons, a percentatges, més transcendents que, una mica frívolament, no acostumem a admetre.

Tot el que molt oportunament feren Pi i Sunyer i Carrasco, ara, en el transcurs del 1965, ja no és una veritable innovació; però val molt la pena de fer-ne esment, com cal fer esment de bastants detalls històrics, locals, que al seu temps foren causa d'un diguem-ne vulgar espant, i que ara més aviat fan riure.

Nosaltres creiem que la petita història és important per a provar de frenar l'atmosfera de desavinença, de summitat, dels falsament encimbellats en qualsevol minut.

La psicossomàtica que metges generals i especialistes de les patologies interna i quirúrgica defensen abrevadament i com més va, més, nosaltres ja l'havíem exercitada calladament al Sanatori de Sant Just Desvern. D'altra banda, aquella, guiada per Pi i Sunyer i Mira, amb nosaltres, era una psico-somàtica heroica; car ni les hormones, ni les vitamines, que ara ens meravellen, no es donaven *larga manu*, sinó que es trobaven en llur albada.

No podem oblidar que la farmacodinàmia vegetativa llavors començava a conèixer-se racionalment. Els antibiòtics feren llur aparició molt temps després. I els productes de síntesi, les neuropsicodrogues, estimulants o tanquilitzants, potser equilibradores, responen a una època encara més recent.

Si hom confrontava coetàniament les perspectives de l'assaig professional que realitzaren Pi i Sunyer i els seus col·laboradors, diferirien. Fracassos i progressos, catàstrofes i reeiximents positius han modificat l'antic *statu quo* en la pràctica del quart de segle immediatament anterior al present.

La relació metge-malalt, sobre la qual hom disserta *ad libitum* almenys a efectes teòrics, en els anys vint-i-tants no es preteria orgullosament, esquivament. Més artesans, i menys veritats reveladores o articles de fe, que és el que trastorna els superbiosos.

El qui sofria estimava el mestre. D'ell l'atreia, més que no pas cap altra cosa, el seu aire senyorial. El seu verb fàcil, enèrgic i matisat, l'embadalia. El seu afecte el commovia. El seu constant afany li era un estímul.

Que nosaltres sapiguem, mai un gest d'enuig, de cansament, de vanitat, de pressa real o fictícia no enterbolí cap cura.

Amb ell, i al seu costat, travessàrem cicles polítics de signe distint, de credo oposat i amenaçador per als íntegres.

Ja a la posta del seu poder, i al capdavant de la Universitat Autònoma, ens dispensà igual acolliment o protecció i confiança que en situacions adverses per a ell i mitjanes per a nosaltres.

La guerra civil l'entristí extraordinàriament i paralitzà les seves ànsies de perfecció cívica. I l'exili, voluntari, representà una de les seves conseqüències doloroses.

A Veneçuela es dedicà plenament a la investigació bàsica i a fundar una colossal Escola. I quan l'Administració de l'immens país hispano-america el jubilà, es disposà a visitar la seva tendra pàtria d'origen.

Primparada la salut per la involució senil, l'haguérem de tractar clínicament, en justa correspondència a la devoció que sentia per nosaltres. El mestre inicià ràpidament la seva decadència psíquica, fins al punt que els recursos de la ciència ja no servien de res. Deixà d'ésser, així, l'estampa del geni, del preceptor únic de nombroses generacions. La seva docilitat li facilità l'actitud de medicar-se; però sense sort i sense lluita.

Quan repassem a distància allò que en clientela, en la conducta tota —liberal i assenyada— d'un home bo simbolitzà Pi i Sunyer, una commoció afectiva ens fa estremir de dalt a baix.

La seva estatura i la seva captinença de lord —més que res, de lord de la passada centúria—, la seva veu tonant i grata, la seva encaixada cordial i ferma, el feren destacar en la Barcelona de la interguerra mundial. Al seu costat, orientats per ell, animats per ell, es plasmà eficaçment una tasca col·lectiva, biològica de fons, després global, de notòria aplicació, que en aquesta madura SOCIETAT DE BIOLOGIA, la nou nada Acadèmia de Ciències Mèdiques i la bisecular Reial Acadèmia de Medicina, realcen magníficament i alhora una infinitat dels qui ens escolten.

Tasca col·lectiva de projecció internacional, redituable, que a uns i altres ens valgué l'estima que mereixem, sense l'indispensable i elemental subjectivisme, sense la rebuda fada de bon turista metge, sense els corresponents obsequis d'amfitrió, o sigui de les impròpies dels delegats d'un antic poble culte.

Una trivalent influència «pi-sunyeriana», procedent del laboratori, de les aules i de les consultes de facultatius, a molts ens facilità d'ocupar llocs —ni ambigus ni de la pila— en la Medicina catalana. Medicina catalana que cercà a Madrid i a les altres i diverses comarques de la nació un llarg i profund intercanvi d'afanys. L'hi trobà, i el fomentà i l'amanyagà. I, així i tot, aquelles hosts que dirigien Pi i Sunyer i Gregorio Marañón no arribaren a conquerir els objectius essencials.

«Revista Mèdica de Barcelona», en la gestació de la qual, amb pares resoltament joves, es notava el major consell de Pi i Sunyer, sabé assimilar una doctrina genuïna —científica, pràctica, sanitària i cultural— enfront de la ineludible tasca facultativa, sostinguda çà i lla de les fronteres per l'amic la pèrdua del qual plorem i les virtuts del qual ens atrevim a ponderar.

Sovint, una certa i justificable timidesa el duia a fer una rastellera de queixes, de paraules de càrrec i de gesticulacions més pròpies del dèspota —el qual ell odiava— que no pas del beneït home casolà i progenitor espiritual de tants i tants de nosaltres. I és que els contrastos s'observen amb gran freqüència d'una manera extraordinària en més d'un personatge docte.

No augmentà *in crescendo* el contingent dels deixebles perquè no pogué. No baté aferrissadament, obertament, els enemics —reals i de circumstància— perquè la bondat dominava de ple les seves reaccions, les del moment i les futures. No assolí la suprema preeminència a la seva terra, com alguns profetes, perquè fou víctima de mesquines enveges, i perquè públicament i privada li minaren la força —expansiva, magna i delicada— que posseïa. Si més no, ho prova el fet de la seva creació americana, la Universitat Nacional de Veneçuela, amb l'Institut també d'inspiració seva. I en un ordre retrospectiu, i dins el cercle d'activitats, que ho digui també el trasllat de la Reial Acadèmia de Medicina, l'any 1929, a la casa pairal del Col·legi de Cirurgia.

Pocs llumeners, un si és no és polifacètics, han triomfat en el pedestal de la fama com August Pi i Sunyer.

Els discursos que pronunciava responien a la mostra d'una oratòria depurada, vibrant, justa i complidament substanciosa; i la seva ploma forjava una prosa que, per la seva tendència i la seva agilitat, competia amb la galdosiana i amb la maranyoniana.

A Amèrica i a Europa constitueixen legió els seguidors entusiastes del qui arribà a despertar-los, en els terrenys afectivovolütius, un amic, un mentor i un disposat a la lloança, en aquest sentit, únic.

Nosaltres —i hi insistim una vegada més—, dins l'estricta àmbit professional ens considerem superlativament lligats a ell, a la seva ensenya, a la seva deixa i al seu camí, com molts dels pacients que mig segle enrera glorificaven les seves primeres intervencions.

August Pi i Sunyer, en la seva habitual faceta de metge i prou, féu honor a una tradició, a uns conceptes, a un *modus faciendi*, a una nissaga, de la més alta categoria.

Plorem-lo, admirem-lo sempre i guardem-li *coram populo* una reconeixença exemplar, perquè collí fruits i els repartí encertadament; perquè inspirà afecte i devoció; perquè tingué una diplomàcia fructífera i

digna; perquè defensà —sacrificant-se— la integritat moral dels selectes; perquè, fèrvid creient, reservat, estimà els altres com a si mateix.

Els seus alumnes, els seus col·laboradors, han de clavar la vista —perpètuament— al mirall d'un talent, d'una honradesa, d'una prudència meravellosos.